

ספר דברי יוסף

(חלקו השלישי והרביעי)

ראש בולל השני

תשובות

אשר השבותי בעזה לשואלי ולדורשי:

אני הצעיר

יהוסף שווארץ

דפס פ"י הרב וכו' מו"ס ישראל ב"ק סי' ו'

תחת מחשבת אדונינו, תחמיד סולטן

עבר איל עזיז

פה עיה"ק

ירושלים

שנת ברכ"ת לפ"ק (5622)

Gedruckt in JERUSALEM

Auf Kosten des Verfassers

ערים אלו אין עושין אותן לא טירין קטנים • משתי סיבות •
 ר"ל שכן מוק"ח וקטנים שאין בהם חיותם • ולא כרכין
 גדולים • ג"כ משתי סיבות שכן מוק"ח והם גדולים (ומוכח
 אף ערים גדולים בכלל • לפי שהם גדולים) כ"א ערי בינונים •
 שכן ממוצעין בין טירין קטנים ובין כרכים (מצארים)
 גדולים • ולא נוכל לדייק מלשון הש"ס • דוקא כרכין גדולים
 וקטנים לא יעשו אבל כרכין בינונים יעשו • לא כן הדברים •
 דא"כ הל"כ כ"א בינונים • ומאחר שהוסיף ואמר כ"א ערים
 בינונים מוכח אבל כרכין אפילו בינונים לא יעשו • כי כבר
 ידענו שהחומה היא הסיבה לעיבוד • בין גדולה ובין קטנה •
ובאמת לא נדקדק כל כך בלשון הש"ס כי יגדיל תור ויאדיר •
 כי בודאי היה די בלשון קצר ולומר ערים או אין עושין אותן
 כ"א ערים בינונים ומוכן מעצמו שכל מה שאינו בגדר זה לא
 נעשה ע"מ • ומה לו להש"ס להאריך • לא לה ולא אלה •
 אלא ודאי שכונת הש"ס להשמיענו סיב' הדבר מה הוא המעכב •
 והזכיר לא טירין קטנים משתי סיבות • תסיב' החומה ומסיבת
 הקטנות • ולא כרכין גדולים ג"כ תסיב' החומה ומסיבת הגדלות
 המונערביות • לא יעלה על הדע לומר הא כרכין בינוניים עושין כי כבר
 השמיע לנו הסיב' ופשוט הוא • ובהז' מיושב תמיכ' בעל תשנה
 למחך בפרק ח' ה"ח מהלכות רוחא וש"נ בד"ה ערי מקלט אין
 עושין אותן • אולם דקדוקו השני בד"ה עוד ראיתי לדקדק באות
 סוגי' וכו' באמת נריך פירוש לפרש דברי רב כהנא כאן
 שסוקף ולבסוף ישב וכו' :

שאלה ג' שיעור חמין מיל בממגדל נוניא לטברי

כתבתי בספרי תבואת הארץ דף ק"ב ע"ב מגדל דבצביא
 נפויית מערב' טברי' כתי' שעה עד היום הכפר מדגדל'
 (מגדל) עכ"ל • ובספרי דאם הייליגע לאנד דף ק"ן האספתי •
 הוא

הוא נקרא ג"כ מגדל נוניא (פסחים מ"ו) ע"א ממגדל לוניא
 לטברי' מיל) ואין ספק שהוא Magdalema הידוע לנוצרים •
 ושם נוניא או שג"ל לוניא בלח"ד והוא ט"ס נ' במקום ל' • או
 שחז"ל שנו את שמו כן (כדרכם מטעם הכחוש • כמו שכתבתי
 במקום אחר אצל רומ"א תיבר"א פלטו"ס עכ"ל •
אולם עינינו רואות שמרחק ממגדל נוניא הג"ל לטבריא הוא
 מכוון שעה ורביע $1\frac{1}{4}$ מדוקדק ואיך אמרו חז"ל מיל א' •
וגם אנכי בעת כתבתי לשון הג"ל לפת"ע טבריה כתי' שעה
 כבר ידעתי המציאות שהוא מרחק יותר ויותר עם כל זה
 כתבתי כן • מאחר שחז"ל גבול כן • וכן כתבתי בספרי הג"ל
 (דה"ל דף ש"ב) לרחות המציאות הנוכחי' מפני דברי חז"ל שהם
 ודאי ידעו מציאות עיר מושבם בעת ההיא • וכונתי כתי' שעה •
 המתחרה ללכת • אף כי להולך כדרך כל בני אדם לא יגיע שמה
 במשך זמן חצי שעה (ודומק הוא) : ובשנה זאת שנת כת"ר
 זכני' ה' לידיעה חדשה מחודשת • דבר פלא והפלא בלשון הש"ס
 המכיר אשר בה מוסכמת המציאות עם דברי חז"ל : וזה לשון
 הש"ס הג"ל בלך החרש אם יש כיוצא בו שהחמין הרי זה אסור •
 אם אין שם כיוצא בו מר • א"ר אבבו ארשב"ל כדי שילך אדם
 ממגדל נוניא לטבריא מיל • וימא מיל הא קת"ל דשיעור' דמיל
 כממגדל נוניא ועד טבריא • א"ר אבבו ארשב"ל לגבול ולתפלה
 ולנטיית ידים ד' מילין ע"כ • ודקדקתי בלשון הזה
א במסכ' מגילה ב' ע"ב כך וכל הסמוך לו וכו' עד כמה אמר
 ר"י ואיתמא ר' חייא בר אבא כמחמתן לטבריא מיל וליוני' מיל
 קת"ל דשיעור' דמיל כמה הוא כמחמתן לטבריא' הלא כבר נדע
 שדך מיל כמה הוא (כמחמתן לטבריא) • לאיזה טעם וסיבה
 סביר מקו' אחר • וכי שמות ערי גבול וסיב' טברי' באו להודיענו •
ב' אבבו המסך יש לרין חתך שהוא מיל • עם דיני לגבול ולתפלה
 ולנ"י שהוא ד' מיל : ורש"י מתרץ משום דר' אבבו אמר
 רשב"ל נקט לה • לפי טעם זה ה"י ראוי לומר ואמר ר"א בוי"ו
 החיצול

החיבור • כדרך בכל הש"ס : ג' רש"י בד"ה ממגדל נוניא לטברי' כתב דהיינו מיל • מה בא ללמדנו • הלא בש"ס שלנו נזכר מפירש ממג"נ לטבריא מיל • ולימא מיל וכו' • ובלשון הזה הביא ג"כ הרי"ף וגם על לשונו נדקדק כן • למה הוסיף תיבת דהיינו ה"ל להעתיק לשון הש"ס ממג"נ לטברי' מיל • וגם לא העתיק לשון הש"ס ולימא מיל וכו' כמו שהעתיק בתם' מגילה • ד' זה לשון הירושלמי על לשון המשנה בזה החרש (סוף הלכה ב') לא היה שם אחר כיצא בו שהחמין עד איכן • ר' יעקב בר אבא ר' עולא דקסרין בשם ר' חנינא עד כדי הילוך ארבעת מיל עכ"ל : (ולקמן הלכה ז' נזכר שר' אבהו דקסרין שלח לר' חנינא ברי' לטברי' • א"כ מוכח שר' עולא דקסרין שאמר בשם ר' חנינא הוא חנינא ברי' דר' אבהו דקסרין) ויש לדקדק איך אפשר לומר שאב ובנו חולקין במציאות • שלר' אבהו שיעור חמץ הוא מציאות • כח הטבע הוא מיל • ולבנו ר' חנינא הוא ד' מילין וגם פלוגת' רחוקה מאד הוא • לדעת האחד מיל ולדעת השני ד' מילין • ובענין כרך וכל הסמוך לו מצינו שבבלי והירושלמי לדעת א' כוונתו • וז"ל הירושלמי במסכ' מגילה פ"א ה"א ותני כן הסמוך לכרך והנראה עמו הרי הוא כיצא בו • רבי אייבו בר נגרי בשם ר' חייה בר בא (הוא ר"ח בר אבא הנזכר בבבלי) כוון הדא חמתא (הכוונה לטברי' כנזכר ירושלמי פירושין פ"ה) עכ"ל והוא חמתא הנזכר בבבלי ואיך יעלה על הדעת לומר בשיעור חמץ פלוגתא רחוקה בין בבלי ובין הירושלמי ד' בערך כמות העיסה הירושלמי והבבלי שווין • בחיטין ד' קבין ובשעורין ג' קבין • ואיך דאמרי בהיפך לחיטין ג"ק ובשעורין ד"ק • כנזכר בבבלי דף מ"ח פ"א • ובירושלמי פ"ג ה"ד • ואיך יעלה על הדעת לומר שבין לירושלמי שסבר שיעור חמץ הוא ד' מילין ובין בבלי שהוא מיל א' דוקא • לענין כמות העיסה יהיו שווין • אמרת הדבר אם העיסה גדולה • לא יכולין להספיק • להתעסק בה כדי שלא ימלא בה חלק שיה' מונח בלתי התעטפה וטלטול

וטלטול בכדי שיעור מיל כדי שלא יבא לכלל חמץ • כי הצטלה ופלטות מביאה למידות חבומות • לידי חמץ יאכל ודאי יש הפרש אם חמץ זמן שיעור חמץ הוא ד' מילין בודאי במשך זמן זה יספיק להתעסק בה אף אם היא גדולה הרבה • שלא ימלא בה חלק שמונח בלא תנוע' וטלטול משך זמן ד"ח שיעור חמץ • והטעם והנסיון מורה ומעיד על זה • ו' ואחרון הכבד • איך טבל להכניס המציאות שבאמת עד היו' מטברי' למגדל נוניא סתם שמה ורביע • חמשה ושבעים מינוטן שהוא ד' מילין • ואיך יבביל הש"ס מיל א' :

לבן נראה לי ברור • לדעת שמיני ה" • או שצריך להיות בש"ס בבלי כדי שילך אדם ממג"נ ועד טבריא ד' מילין • ושפיר נמשך המשך דברי דר' אבהו של ד' מיל והכוונה אמר ר' אבהו ארבע"ל וכו' כלא אמר דאמר ר' אבהו וכו' (ואולי באמת היה כן בספרי הראשונים דאמר ר"א) • ונפרש ג"כ לגבל • ר"ל לשה לפני שיעור חמץ (א) או (כנראה שהיה לפני הרי"ף ורש"י) לא

(6) חמץ רב אמר כתבי זאת • זכיתי לראות בתשובות הגאונים (ספרי תשובות • דפוס גאונים • ארבעה עשר ספרי נהרות חסד) סי' ז"ד וז"ל ושאלתם בזה החרש פי' בזה שלא החמין כל ארבע ועשרות חמץ ואם נעשה שאור ונעשה אצל כל שאור ששולח כמו חרש בבני אדם ואמריקאם אישם כיצא בו כמה חסרנים אותו • בדרך אמר ר' אבהו אר"ל כדי שיהלך אדם ממגדל נוניא לטבריא מיל • וכי בעיקר שיעור מיל לבבך החרש אצל לגבל שניצל העיסה תחלה עד מתי נקרא' חמץ וחייב בלוי חרש כדי שיהלך ד' מילין משעת גבילה עד שעת אכילתה (סי' ו' א"ל אמת) עכ"ל • הרי ראי' ברורה שמפרשים ג"כ כונת ביבול לפני שיעור חמץ אצל באמת לא זכיתי לדע' כונתם שילקו בין בזה החרש ובין גיבול :

לא מזכר בלשון הש"ס כ"א כדי שילך אדם מחג"צ לטבריא . ולא יותר . וכל הלשון מיל ונימא מיל וכו' הוא הוספה . לוקח חלשון הש"ס מחס' מגילה . וכן מה שביארו הר"ף ורש"י דהיינו מיל כתבו מסדרת עצמן . ולמדו בן חלשון המזכר במס' מגילה . שמזכר שם שמטבריא לחמתן מיל . וחשבו ודאי גם מטבריא לחג"צ המרחק כן הוא . כי דרך הכתמים לשער במד' א' . אולם אחת יורה דרכו . שהדרך ההוא הוא ד"ת . והבבלי והירושלמי שניהם עולים בסגנון אחד ובכונה אחת . שהבבלי משער שיעור חמץ בערך המרחק ב' מקומות אה דוקא . ולא הזכיר ערך המילין . והירושלמי משער בערך המילין דהיינו ד"ת . ולא הביא למשל מרחק ב' מקומות : **והנה** רקדוקי הראשון שבמס' מגילה שפרו חז"ל מיל כמתחתן לטבריא . מלאכי שנס הגאון בעל טורי אבן הקשה כן . אכן (אחר בקמ"ח מכ"ת) תירוטו כדברי נבואה ואין חסכים עם האמת והמציאות . שתיך שפרו ב' תיני מיל . א' גדולה אפים אמת באמות שחקות . וא' קטנה באמות עולבות . והכל לחומרא . ומגד"נ לטבריא היא מיל קטנה מתחת חומר איסור חמץ . ומתחתן לטבריא הוא מיל גדולה פ"ט : ומה שכתבתי שלפי דעתי מה שאמר ר' אבהו לגב' ד"ת שהכונה לגב' צ"ק לענין חמץ שיעור ד"ת . אולם רש"י פירש המגבל עיסת אחרים בשכר וכלי בעל הבי' עומאים עד ד"ת הטריחוהו חכמים לילך למקוה לטבל כליו פ"ב לא זכיתי לדעת מה הכרח היה לרש"י לומר המגבל עיס' אחרים בשכר . למה לא נפרש עיסה שלו . ולמה נטריח את המגבל שבה בשכרו . כל כך עד ד"ת . הלא חזינו (ביטיןס"ב פ"א) שהקילו חכמים משום כדי חייו דגבל : ויותר מזה יש לדקדק למה לא נפרש רש"י לגב' כמו שמזכר בירושלמי חלה פ"ב ה"ג ר"י בשם ר"ח בשם ר' שמעון ו' לקיש לחלה ולנטיילת ידים אדם מהלך ד"ת ע"כ . (וכן פירש הרמב"ם פ"ח מהלכות ביכורים הלכה י"א) : אולי תיבת גבל הכריחו . שחסם גבל הכונה

הכונ' א"ש אשר דרכו לגבל עיסת אחרים בשכר . כמשמע חלשון הש"ס מס' ביטין המזכר . ואם נפרש פ"פ כונת ודעת הירושלמי הי' ראוי בש"ס שלנו לומר לחלה (לא לגבל) כמו שהביא הירושלמי : **ואין** אני מחליט שגבל הכונה דוקא לענין חמץ . פן יאמרו כולל ואובל ב' כונות . שיעור ד' מילין לענין חמץ . וגם לענין עד כמה נטריח לעשות העיסה בטרה : **ועתה** אחקר אם הכרח הוא מש"ס שלנו (חלשונות אחרים) שדוקא מיל א' הוא שיעור חמץ . או לא . לפי שראינו שכמעט כל הפוסקים הן הקדמונים הן המאוחרים כול' כתבו שיעור מיל א' : וזה לשון בעל שבולי לקט הלכות פסח . והלם את העיס' צריך ליזהר בשמירתה שלא תחמיוזשלא תניח' משתחמיל להפעסק בה שכל זמן שהוא פסוק בה אינה בא' ליד חמיון . ושלא ישה' תחמילת לישתה עד שיניחה בתנור כשיעור ארבעת מילין . והכי איתא בירושלמי עכ"ל : ולא הזכיר שיעור מיל א' כמזכר בבבלי . ראוי צרורה שהיה לפניו גרס' הר"ף ורש"י שלא מזכר כ"א כדי שילך אדם מחג"צ לטבריא . ולא ידענו כמה הוא . אכן בירושלמי מוכח ששיעור חמץ הוא ד"ת ומאליו מובן שמרחק ההוא הוא ד"ת . וזה שכתב ד"ת הכי איתא בירושלמי . וזה חסכים עם המציאות : **אכן** לכל הפוסקים שהיה לפנייהם גרס' ספרים שלנו מחג"צ לטבריא מיל וכו' . איך אפשר לבאר ולפרש לשון הירושלמי ד"ת . ואף יתלוקו השס"ן במציאות וטבע החמץ . ודאי הוכרחו לערוך ולפרש שלא תהיה סתירה בין הבבלי והירושלמי : וזה לשון שלטי הגבורים בלשון הרי"ף . וי"א אם שהתה מעט שהגביה' ידה ונתעסק' בדבר אחר כדי הילוך מיל הרי זה אסור ושיעור מיל אפים אמה . בתלמוד א"י שיעור השהי' כדי הילוך ד"ת ולא נאמר השיעור הזה לא משתחמיל ללוש הבצק ועד שתדביקה בתנור . ונראה בעיני שאפ"פ שלא לשה האש' יותר מן השיעור שאמרו חכמים ולא הגביה ידה מן העיסה כל עיקר אלא

לא שהיתה עושה דקין דקין ביותר והיתה מתעצלות בהנהיג
היוך ד"ת הרי בלא זה אסור • אע"פ שאין סימן חתך ניכר
בו כתבאר בקונטר' הראיות עכ"ל • ולשון זה הביא רש"ל
בתשוב' סי' נ"ט ושאר הפוסקים : וא"כ • למדתם הכרח
לומר מה שמזכר בבבלי שיעור מיל •
בבבלי כלל אולם מה שהרחיב הירושלמי את גבולו עד ד"מ
איירי אפילו כשעסקו בו • וא"כ גם הירושלמי מודה בלא עסק
שיעור חיתוך מיל א' דוקא : ולא זכיתי לדעת ולהבין את זאת
הלא בבבלי והירושלמי אמרו שיהם בנושא א' • בבבלי החרש
עיסה שלא נדע מה הוא • כ"א ע"י בן גילו • בלא כיוצא בו •
ואם אין לפנינו כ"כ נשער בזמן • לדעת אם הגיע • כבר לגבול
ומדרגת חיתוך • ואין נאמר שהירושלמי איירי בבבלי החרש
שעסקו בו • ולכן הוזהר ד"ת • והבבלי בבבלי שלא עסקו בו
לכן הזמן מיל א' דוקא • וא"כ ב' נושאים הם • ב' מיני
בבבלי החרשים • א' שעסקו בו וא' שלא עסקו בו •

קשה הדברים לאחרון :
וכבר כתב הב"ח על לשון הרש"ל הל"ל • זה שלא כדעת
הרמב"ם שפסק (פסחים מ"ח ע"ב) כל זמן שעוסקות
בבבלי אינו בל לירי חתך ע"כ • וא"כ אי אפשר לומר שדעת
הירושלמי אפילו עוסקין בעיסה בחתך זמן ד"ת יגיע לירי חתך
(עין חק יעקב בסיומן תנ"ט ס"ק י"א) : ובאמת בירושלמי
לא מזכר הלשון שכל זמן שעוסקות בבבלי אינו בל לירי חתך •
אבל מוכח שמכר בן כנזכר למטה בהג"ה • וכן בתוספתא נמצא
לשון זה ב' פעמים (עין ר"ן שם) ואם כן אי אפשר להשוות
את הירושלמי עם הבבלי בדרך זה : ועתה הביא ראיות ממה
שעינינו רואות • והמוש' מעיד • ומלשון הש"ס הוכחה • ששיעור
חתך הוא יותר ממיל • והכרח לומר שגם הבבלי סבר ששיעור
הוא ד"ת כמו שמזכר בירושלמי • ולשון הש"ס שלנו צריך תיקון
כמו שכתבתי לעיל : א' לדעת ר' גמליאל ג' נשים לשות בלחת
וכו'

וכו' ופירש"י ואין כאן חיתוך אע"פ שהלחת ממתנת עד שאפו
השחים ע"כ • הכונה ששלשון לשות בשפה א' ובזמן א' • והכרח
שהאחרונ' תמתין עד שהראשונ' עורכת ואח"כ תסיק התנור ותאפי'
ואח"כ עורכ' השני' ואח"כ תסיק תנור ותאפי' ואח"כ עורכ' השליש'
ותסיק תנורה ותאפה • נמצא על בלא האחרונה עברו עליו
ף' עינים מעת שנגמרה העיסה (ר"ל הלישה) עד שתגיע לידה
לערוך דהיינו זמן ב' עורכות • ג' היסקות וב' אפיות (וכן כתב
הרשב"א בתשובתו סימן קכ"ד ג' היסקות וב' אפיות) חוץ מן
ב' עורכות (א') ואין זה בגדר האפשרי ובגדר הטבע שלא
עבר בהמשך זמן מעשיות אלה • מיל א' ואף שאין זה להלכה •
לא כחכמים ג' נשים עוסקות בבבלי בלחת אחת לשה וכו' •
אם

(א) וזה לשון הירושלמי ריש הלכה ד' תני הראשונה כדי שיה'
כדי הסיקה • והשני' כדי שני הסיקין ואפיה אחת • והשליש'
כדי ג' הסיקין וב' אפיות • אם עשה כבר ראשון אחרון כדי ג'
הסיקין וג' אפיות • תני גמרה זה לישתה וגמרה זה קיעוטה
וגמרה זה הסיקה • הראשונה שוהא כדי הסיקה • והשנייה כדי
הסיקה ואפיית חביתה • והשלישית כדי ב' הסיקין ואפי'
א' • אם עשה כבר ראשון אחרון כדי ב' הסיקין וב' אפי'
עכ"ל : הכונה ודאי שגם לירושלמי כל זמן שהיא עוסקת בבבלי
לא יבא לירי חיתוך • וא"כ אין חשבון זמן הקיעוטה והערכה
של בלא בלא בכלל השהיה • כ"א שהיית זמן הקיעוטה והערכה
של חבורות' : שצנתיים בבבלי מונח בלתי עסק : גם נראה
חלשנו שהקיעוטה והערכה נכלל בשם אפיה • וזה שאמר תני
הראשונה שיהא כדי הסיקה • והשני' כדי ב' הסיקין ואפיה א'
והשלישית כדי ג' הסיקין וב' אפיות • ר"ל עיסת הראשונ' מונחת
בלא עסק דוק' שיעור כדי הסיקה א' כי זמן שעורכת וקועטת
אינו בכלל חשבון השהי' • כי היא עוסקת בה • ועיסת השנייה
מונח

אם הלכה שבאמת מיל'א' דוקא הוא שיעור חמץ • תלילה לר'ג' לחלוק ולהקל כל כך עד משך זמן הנזכר שהוא יותר ויותר ממיל' • אלא ברור שבאמת שיעור חמץ הוא ר' תילין •
ג' מדברי חכמים מוכח שאי אפשר ששיעור חמץ יהי' מיל'א' דוקא • הלא אחר שערך עיסתה תסיק תנורה • וא"כ תנא הראשונה מונחת בן בלא עסק נדנדו וטלטול עד שערך כולן ועד שתסיק התנור ודאי לזה לר' יותר מוזמן מיל'א' • כי הדעת נותנת שלא איירי דוקא בעיסה קטנה מאוד • כדי עוגה אחת קטנה

מונת בלא עסק כדי ב' הסיקין • שלה ושל חברתה • ואפיה אחת של חברתה(וכונת אפי' הקיטוף והערכה והורדת הפת לתנור וזמן אפיית כל הפת) ועיסת השלישית כדי ג' • הסיקין וב' אפיות • ר"ל של ב' הנשים הקודמות לה • וא"כ עשה כבר ראשון וכו' • ר"ל אם היא עושה ככרות הרבה מונח כבר האחרון בלא עסק עד שכבר הורידו כל הראשונים תנורם • ונוסף עוד זמן אפיה א' וזה ג' אפיות • והנה כל השיעורים האלה דוקא אם לשו כל ג' נשים באחת • ואחר הלישה תמתנת זו לזו • אבל אם היה האופן שבשעת שגמר' האחרונה הלישה • כבר גמרה האמצעית הערכה והקיטוף • והראשון גמר' כבר הסיק • ואז נשאר' עיסה הראשון' בלא עסק כדי הסיקה שלה • ועיסה השניה דוקא כדי הסיקה שלה וכדי אפית הראשון' • ועיסה השלישית כדי ב' הסיקין • שלה ושל שניה • ואפיה א' של שניה • כי בשעת אפית הראשונה היא עורכת וקוטפת עיסתה • וכן אם עשתה ככרות הרבה נוסף על כך האחרון ג' עוד זמן אפי' א' • אפי' ככרות הקודמין • וברכה לדברי ר'ג' אבל לדברי חכמים לא מונח שום עיסה בלא עסק (כ"א שיעור הסיק של כל א' וא') • כי בשעת שגמרה השלישית הלישה כבר גמר' הראשונה האפי' • ותקף מתחלת השניה לאפו' • והראשון מתחלת לקטף ולערוך וא"כ לא נפסקה מלאכתן ולא א' מעכבת את חברתה או ממתנת לחברתה •

קטנה שאין דרך העולם לעשות כן • כ"א לעשות בפעם א' • בלישה אחת עיסה גדולה אשר בה נפשות מלות הרבה • עד שהש"ס הזכר לת שיעור לישה בחיטין ד"ק ובשעורים ג"ק • וג"כ אין זה הדרך לעשות מכל העיסה מנה א' גדולה • כ"א מלות קטנות הרבה (א) • וזה לשון הרשב"א בתשובתו ה"ל ועוד לדבריו מי שאפה פתה לבדה תאמר שתערך ותקטף כל עיסת' ביחד ועושה כל פתה עוג' א' כדי שלא תגביה ידה מן האחת כשתקטף את השני' וכן בהכנס' פתה בתנור אם תדבק עוגה אחר עוגה נמצאת מן הראשון' ואילך חמץ ואסורה ואין דברי' אלו אלא מן המתמיהין עכ"ל • ב' אחר ר"ע דנתי לפני ר'ג' וכו' זה הכלל תחת תלפוס בלון • פירש רש"י הבצק ביד' שהיא רואה שרואה לתפוס יד' במים לזון ותקטפנה ותקן • מוכח

(א) פסח' מ"ב ע"א דרש רבא אשה לא תלוש בתמה ולא בחמי תמה ולא במים הגרופין ולא תגבי' ידה מן התנור עד שתגמר כל הפת • פירש רש"י כלומר שתהא עוסק' בצצק כל שעה • לפי עכ"ד אפשר לומר' שהכונה אולי יעלה על דעתה שתסיק התנור ערם שתתחיל ללוש • ותיקף אחר שערב' מלא' א' תורידנה לתנור • ואחרי כן תחזור לערוך השני' ותורידנו לתנור • לכן אחר לא בן הדבר לעשות כן • כ"א שתערוך כל מלות' בפעם א' • ותורידן כולן זה אחר זה בלא הפסק • כי מאמר שיד' בתוך התנור נתחממו ידי' ואין נכון לערוך בידי' מחוממות • כי בודאי היא מתהרת בידי' מחוממות לערוך העיסות החוממות כן בלא עסק • מה שאין כן להורידם זה אחר זה לא יזיק מה שידים בין כל א' וא' בתנור • כי אין פנאי לחממות ידי'ם להתחמם העיסה אשר בתוך רגע כתימר' תרד לתנור חם • וזה שאמר ולא תגבי' ידה מן התנור • מאח' שהנשים ידה בתנור לא תגביה אותה לערוך המלות האחרות • כ"א להוריד המלות הערוכות

מוכח שהוא פחות משיעור חיל • כי חומר' העיסה היא אחר
שלטשה בלון • והחום והגסיון מפיד שאין בגדר הטבע שבמשך
זמן מועט פחות ממיל'א • הבצק סמוך לתפוח אלא ברור ששיעור'
חמץ הוא ד"ת • ובהמשך זמן זה ודאי אפשר שתגיע לגדר זה
להתפח : אולם דבר א' נפלא בעיני בדבר הזה • מאחר
שהראיתי לדעת • בעזר' החיץ דעת ששיעור חמץ הוא ד"ת •
כמוכר בירושלמי בלר היטב • לתה החמירו חז"ל כל כך בשיעור
כמות העיסה ד' או ג' קבין • כי עינינו הרואות שבמשך זמון"מ
יספיק להתפסם בעיסה אף שהוא גדולה מן ד' או ג' קבין (עין
לעיל בקיט' ה') ובאמת כתבו הפוסקים אם לש יתור משיעור
חלה חומר בדיעבד (א"ח סימן תנ"ו ס"ב) עין בהרא"ם :
ואל יעלה על דעת הקורא שכתבתי דברים אלה להלכה
ולתעשה ולהקל ח"ו בשיעור חמץ חיי ראשי • מאחר
שכתבתי כל הפוסקים הראשונים והאחרונים כתבו ששיעור חמץ
הוא חיל דוקא ונתפשט בכל קבוצת ישראל כן • שמי שרו"ל להקל
בדבר • שראוי לגדות ולגזור עליו גזירת ודיני זקן ומראי • כי אם
בדבר א' אני הייתי מורה לקולא (שהיא חומרא) אם אה' קדש
אשה בפסח בתאם ששהתה עיסתה ד' תילין • שהיא מקודשת •
ואריכה

הערוכות לה תכבר • לתנור זה אחר זה עד שתגמר כל הפת
ר"ל המצות הערוכות לה : **ואם** תאמר בסוף אחר שגמר'
האפי' תחזור ללש כנזכ' ומחזרת חלילה הלא תלוש בידים
מחוממות • יש הפרש כי אחר האפי' אינה מתהרת כל כך כמו
כשהפיסות ערוכות ומונחות בלא עסק • ותמהר להוריד לתנור
ולחזור ולערוך ביד' חמים : ובינתיים יתקררו ידיה מעט מחום
התנור • ולא יזיק אם היא תחזור ללש : או באמת שזה כונת
הש"ס ואחד שתגננת בו את ידיה (שם מ"ב ע"א) ר"ל אחר
שגמר' האפייה האחת • וידיה מחוממות קודם שתחיל ללש
שנית מגננת בו את ידיה :

ואריכה גט להפטר • ועל פי הפוסקי' ודאי לא חיישין לקידושין
שנחשב למתן שאמור בהנא' • והבן : והא' האמת יתני בדרךאמת :
ואגב אדבר עוד בענין פיר מגדל גוניא • פיר זאת
נקראת בג' שמות מגדלא • מגדל דלבעיא
מגדל גוניא : בירושלמי שביעית פ"ט סוף ה"א במעשה
רשב"י כשינא • מתערה נזכר עבר קומי מגדלא
שחפ קלי' דספרא וכו' ובב"ר לסדר וישלח פרשה ע"ט הובא
מעשה זה • ושם נאמר ועבר בהדין מגדלא דלבעיא שחפ
קלא וכו' • וכן בירושלמי תפנית פ"ד ה"ח נזכר ג' פיירות וכו'
כבול שיחין ומגדל דלבעיא • וכן פ' חנויות של אורגי פלגם היו
במגדל דלבעיא • ובאריכה רבתי בפסוק בלע ה' נזכר כבול שיחין
ומגדלא • וכן בב"ר לסדר ויגש פרש"י ד' אחר ר' לוי ומגדל
דלבעיא קאזים • אעין דשטים הוא במגדלא • והיו נוהגין בהם
איסור וכו' : מכל הלשונות אה מוכח שנקראת לפעמים מגדלא
ולפעמים מגדל דלבעיא • וכן נזכ' בירושל' תעני' הג"ל ושלשון חרבו
וכו' ומגדל דלבעיא מפני הזנות • ובאר"ב הג"ל נזכר מגדלא מפני
הזנות : ידוע בספרי הגזרים שבזמן תלמיד ריב"פ הית' בעיר
מגדל אשה זונה מרים מגדלא Maria Magdalena ולבסוף
נעשתה קדשה (מקדשה קדושה) והיתה מפורסמת • ויבנו על
שמה בתי תיפול' ובתי קדשות (Nonnen Cloester) בכל ארצו'
הגזרים עד היום • ואין ספק אצלי על זה כוונת חז"ל מגדל
מפני הזנות שהיתה בעיר האחת זנות הרבה • (והיא היתה
אם לתקרה בלתי טהור) • וסמוך למגדל הנזכר תכונת כפר
נחום (ונקראה ג"כ תנחום ותכונתו ידוע עד היום כשכתבתי
בספרי תבוא"א ד : ה : ל :) ובו ובכל סביבותי' ישבו המינים
הידועים • תלמידי תלמיד הג"ל נזכר בקהלת רבתי בפסוק כל
הדברים יגיעים : ולפי דעתי נקראת מגדל דלבעיא משום אל
תמירא מן הפרושין ולא ממי שאין פרושין אלא מן הכובעין
שדומין לפרושים שמעשיהן כמעשה זמרי ומבקשין שכר כפנחס
סוטה (7)

(סוטה ק"ב ע"ב) והכונה על המינים • הנבועין ההמה שיצאו
בעיר מגדל וסביבותי • ונקראת ג"כ מגדל נויא ע"ש מרים
מגדלנא Magdalenia כשכתבתי לפני :

ודע שנתאם עוד עיר בסביבות טבריא ושמה מגדל או מגדל
גדר • וזה לשון הירושלמי פירושין פ"ה אנשי עיר גדולה
מהלכין את כל העיר קטנה • בראשונה היו בני טבריא מהלכין
את כל חממה (הוא חמתן) ובני חממה אינן מגיעין אלף עד
הכיפה ופכשיו בני חמת ובני טבריא עיר אחת היא • אמר ר"י
מעשה ברועה א' זקן שבא ואמר לפני רבי זכור אני שהיו בני
מגדל (בתוספת' בני מגדל גדר) עולין לחמת ומגיעין למח
החלוטה עד הסגר ופזר החיר רבי שהיו בני גדר יורדין לחממה
ועולין לגדר • ובני חממה אינן עולין לגדר וכו' (ע"ש בבלי ס"א
ע"א) • **דגה** מוכח ששלשתן טבריא חמתן וגדר סמוכין זה
לזה הרבה • ושייחס בלד דרומית טבריא • אכן מגדל נויא

צפון

לצפון טבריא מהלך 1 1/2
שעה • שהוא ד' מילין •
ואתאזנאות כן היא :
ונראה לי שהוא מה
שזכר במסכ' **ד**
תעני' כ' ע"א מעשה שבא
ר' שמעון בר' אלעזר
(כן נ"ל גרס' נכונה
וכן היא בלבוש דר"ג
ריש פרק ת"א • וכן
במסכ' דרך ארץ
ריש פ"ב) (ובספרים
שלנו הגרס' ר' אלעזר בר"ס) ממגדל גדר מבית רבו
וכ' והיה מטייל אחריו (בע"י יסן נסן הגרס' חזי מיל • והיא
נכונה

ג' מגדל
נוניא

ט' טבריא

ד' חמתן

ה' גדר :
מגדל גדר

ללל

נטוה וכן הוא במסכ' ד"א הג"ל • אכן באבד"ר זכר ג' מיל)
עד שהגיע לפירו וכו' נכנס רשב"א ודרש לעולם יהיה אדם
רך כקנה ול יהיה קשה כארו • ואולי הוא מה שאמר רשב"א
בפ"ד מ"ח במסכ' אבות א תרצה את הדיקך בשעת כעסו •
שידע ממעשה שאירע לו • שאיש הא' לא תרצה לו בשעת כעסו
וקאת רחיה לגרס' אבד"ר ג' • ובמסכ' ד"א מעשה שבא רשב"א •
לא בגרס' הש"ס ראב"ר"ס : (אולם באבד"ר"ג ריש פרק כ"ט
זכר שרשב"א אמר זה בשם ר' מאיר שהיה תלמידו כזכר ירושלמי
גדרים ריש פרק ט' משרה ר"ח הייתי ע"ש • ולא מודעת עצמו
ע"י מעשה הא"ל) : **ודגה** הוא ינא ממגדל גדר ומטייל
על שפת הים (כן הוא) באבד"ר ובמסכ' דר"א • ובס"ס
שלנו על שפת נהר אין כל כך מחזקת) הוא יס כגרת הסמוך
לגדר • עד שהגיע לפירו הוא טבריא • שזכר בירושלמי מעשרות
כ"א ה"ב אמר ר' יוחנן רביב הוינא על כיתא דסבי ושמי' קלי'
דר' שמעון בן אלעזר יתיב מתני וכו' • וידוע שר' יוחנן ישב
בעיר טבריא : ולדעתי היא עיר מולדתו (ובאמת בירושלמי
ריש מסכ' בינה מוכח שר"י ישב בתחיל' בצפורי ואח"כ ירד לטבריא
ואח"כ חפשי שטלד בטבריא ע"ש) • ומוכח ששמע קול דרשב"א
בטבריא שהוא סמוך למגדל גדר • וכשאירע לו כן שאח' לאיש
הוא דבר הכוא היה סמוך לטבריא כחזי מיל :
ודגה לשון בעל כפתור ופרח (הבאתיו בספרי חבו"א ד' קכ"ג
ע"א) גדר על ההר' הגבוהים ואם תרצה לרדת לא הערבה
תדר א בקעת הים החמים ופניקלים כגרת והיא בקע' עמוקה
בתחום שבת יומתמן למטה סמוך אל החמים וקוראין לה א"ל
חמ"י והיא עשויה כעין אכסדר' עגולה • כלומר אותה בקעה
כאשים אחת פתוחה למערב והדיוחך נכנס לתוכה לדרומה מן
המזרח בא מן הגולן בין ההרים • והבקעה היא לצפון גדר
תחת המומה בריכת החמים הם לצפון הבקעה וכמעטוי קשת
למערב

תשובות

למערב נפגשים עם ירמוך יורדין אל הירדן לכתו שפה ודומה
זה אל השער או אל הפתח וכו' ע"ש :

והרדג אב"ד דק"ק ווירצבורג תמור"ר יצחק דוב הלוי נ"י
אשר באו לידו דברי אלה השיב לי עליהם • ובכלל'
כתב וז"ל והנה מהמציאות רחוק מקום מגדל מניח מטבריא
עפת פשיטא שאין ראיה • חדא מנ"ל שמה שקוראין עתה מגדל
מוניח הוא אותו דבינו חכמי הס"ס • ועוד מנ"ל דטבריא של
זמנא קדמה הוא עומד במקו' טבריא הקדום • אדרב' מצינו בירושלמי
פ"ק דמגילה ר' יוחנן קרי מגילה בבנישת' דכופרא ואמר דהא
טבריא עתיקא • אמת דכופרא (הוא) מהסתמא מקום אחר לגמרי
שאינו מכוון כעת בשם טבריא כלל) הוא תכונת טבריא הקדום
ומאן ימר דמתנו למגדל מניח אן הרחק מכוון כשיעור מיל עכ"ל:
כל מבין יבין שדברים אלה דחיות בדמיון משענת מזרים המה
ואין להשיב עליהם • כי אם מה שהביא לשון הירושלמי ואמר
שתכונת בנישת' דכופרא הוא מקום אחר לגמרי ואינו בכלל
טבריא לא ירד לפירוש האמיתי בטונת הירושלמי:
ידוע שמנהג בימים ההם לכל האנשים שנמלאו מעיר אחרת
ודרים בעיר אחת • אהוה וריעות בניהם • והם נעשו
כקהל ועדה נפרדת משאר יושבי העיר • ואם לאל ידם יש להם
בהכ"נ מיוחד • וכן הדבר הזה עד היום בכל העולם בין כל
אומה ולשון • ואמרתי בדרך משל מצינו בירושלם בבב"כ של
אלכסנדריים (א) שקנה ר' אלעזר ב"ר דלוק (ירושלמי
מגילה פ"ג ה"א: בעיר לוד היתה בנישתא דטורסיא) (ויקרא
רבתי לסדר בבבתי סוף פרש' ל"ה א"ר אבהו עבר הוינא קומי
בנישתא

(א) בבלי חבילה דף כ"ו ע"א שבהכ"נ של תורסיים שקנה ר' אליעזר (מתקם ר"א הוא ר"א הגדול בן הורקנוס והדעת נותנת שגורכה

תשובות

כ

כנישתא דערמיא (לדוד) • וכן מזכר במסכת' מיר דף נ"ב ע"א
מעשה שהביאו קופה מלחם על צדקת (מכפר מביא) כן הביא
הירושלמי ברכות פ"א • וכן העתיק הערוך בערך טרם •
ובתוספתא דהלכות פ"ד מכפר טמא הוא ט"ס • וכפר טביא
ה' למחרת לוד ולמערב ירושלים • זינה דף ה' ע"א •
לבהכ"נ של טרסיים כלוד ע"כ • (וכן הביא הירושלמי והתוספתא
הנוכח): בעיר צפורי היתה כנישת' דרבבא' (ירושלמי שבת
פ"ו • וכן ירושלמי מגילה פ"ד ה"ה) ר' יוסה (שיש בעיר צפורי)
מכר לבר פילא טמא דכנישת' דבבבא' • וכן ירושלמי ברכות
כ"ה כנישתא דבבבא' בצפורי: גם נמצא' בצפורי כנישתא דגופנא
(ירושלמי ברכות פ"ב • וכן ירושלמי מיר פ"ז ה"א) הס יואלי
מיר גופנא (עין תבוס"א דף ע' ע"ב בשם עפני) : גם
נמצאים בצפורי אנשי קפודקא' • יאלו מארז או מעיר קפודקא'
אבל לא נמצאתי שיה' להם כנישתא מיוחדת על שמה (ירושלמי
שבועות פ"ט ה"ה קפודקאי דצפורי שאלון): בעיר קיסרי' נמצאה
מנחת' מדרתה (ירושלמי ברכות פ"ג • מיר פ"ז ה"א וכן
מדרש פ"א ה"א) לא זכיתי לדעת טונת מדרתה : בעיר
טבריא נמצאו את י"ג בהכ"נ (ברכות ח' פ"א תליסר ב"ב
בבבא') • שם פירי יודע • שבעה אני יודע •
א' כנישתא דבבבא' (ירושלמי תענית פ"א ה"ב ר' ירמ' דרש
בבבבא' דבבבא' • ור' ירמ' ישב בצפורי כמנחת ירושלמי שבת
כ"ה בימי ר' ירמיה אנשין מפתמי דסדר' רובא • וכן מועד
קמ' פ"ג ה"א ציוני דר' ירמיה אתא עקא על טיבריא)
וידוע

הענין הראשון הוא נכונה ואמתית. כי לפי הנדראה לא הגיע
ר"ל בבית זמן הבית למדרגה זאת שאז ה' תלמיד ר' יוחנן
בן זבדי. מה שאין כן בר"ל שה' ב"ר זמן הבית מגדולי הדור
השני. בתשובות אלה במקום אחר יופיע"ם נמצא חשלק
לפעמים בע"ס שלנו ר' אליעזר בר' אלעזר בר"ל :

וידוע בולי שם ימי קדם בלשון יוני עיר קושטי • שטאמבול
 והטנה בהכ"נ של יולאי עיר ההיא יושבי טברי • ועד היום
 פה פה"ק נמצא' בהכ"נ' הנקרא כנישתא דשטאמבול (קהל
 אשטאמבולאם) • ב' כנישתא עתיקת' דסירונ' (ירושלמי
 סוף כלאים • וכן כתובות פ"ב ה"ג) והם יולאי עיר סירון •
 עד היום הכפר סירון בין בית שאן ובין טברי (עין בספרי
 תבואה"א דף ז"ג פ"ב) • ג' כנישתא דסיכניא (ירושלמי
 תבילה פ"ד ה"ה בכנישתא דסיכניא והוא תמן ר' ירמי' ועבד)
 הם יולאי עיר סיכני • עד היום כפר סיכני (עין תבואה"א דף
 ק"א פ"ב) • ד' בהכ"נ של טרסיים (ירושלמי שקלים פ"ב ה"ז
 ובבלי יבמות דף ל"ו ס"ב הובא תפסה זה וזכר תסם בהכ"נ
 של טברי) • ה' כנישתא דכופרא (הזכר לעיל בירושלמי
 תבילה • וכן תענית פ"ד ה"ה אחר ר' חי"י בר אבא ר' יוחנן
 חפד' לכנישת' דטופרא) הם יולאי עיר כפרא (ר"י עמל
 לכופרא • שקלים פ"ה ה"ב) עד היום למזרח דרומי' הר תבור
 כשתי שעות הכפר קאפארא (עין תבואה"א דף ז"ג פ"ב) •
 ו' סדרא דרובא (בהכ"נ הגדול ירושלמי שבת פ"ו טיבראי
 אמרין מן סדרא רובא עד מנתי' דר' הושיעא • שם פ"ט בימי
 ר' ירמיה אנשן מתמח' דסדרא רובא) : לדעת' כנישתא
 דא היא עיקר בהכ"נ של טבריא ששם יתקבצו
 ויתפללו רוב ילדי טבריה תמם • מה שאין בן בששה בהכ"נ
 האחרים שם יתקבצו דוקא אנשים שבאו מבחוץ מתקומות אחרי'
 ונקראים על שם המקום ההוא ובהכ"נ זה לגדולי ילדי טברי' לכן
 נקרא בהכ"נ הגדול : ז' כנישת' דחמתא (ירושלמי סוטה
 פ"א ה"ד) ר' תאיר הוא יליף דר' בכנישת'
 דחמתא (יולאי עיר חמת (עין בתבואה"א י"ע פ"א) וידוע שר'
 תאיר ישב בטברי' וכן נזכר ירושלמי תגיגה פ"ב ר"מ הוא יתיב
 דרם בבית מדרשא דטברי' פ"ב : ודע' מה שפירש רש"י •
 (תבילה כ"ו פ"א) בהכ"נ של טורסיים יורפי נחשת
 אחרי

אחרי בקת"ח לא נראה לי כן • כ"א הכונה על שם מקומם •
 והם יולאי עיר ומחוז צור וצידון הנקרא בלשון יוני
 Tyros טירוס כאשר הארכתי בספרי תבואה"א
 דף ק"ד פ"ב • אמת הדבר מה שכתבו החוססות במסכת
 ע"ז דף י"ז פ"ב בד"ה רבן של טרסיים • ג' מיני טרסיים הן •
 גרדיים • יורפי נחשת • ושם אומה : אכן כנישת' דטורסיים
 ודאי הכונה של אנשים יולאי עיר ומחוז טורסיא • כי כן הדרך
 שבהכ"נ נקראים על שם עיר ומקום אנשיו לא על שם מלאכתם
 לא תאנו בשום מקום כנישת' דחייטים דאופים דאגלרין כ"א
 שמות מקומם • בבליים סירונים כופריים סיכניים גופניים
 חמתיים וכו' • אמת בהכ"נ הגדולה של אכסנדר' ע"ת
 (סוכה ל"א פ"ב) היה לכל בעלי מלאכות מקום מיוחד בפני
 פלמח • איש על מחנהו ואיש על דגלו • אולם בהכ"נ מיוחד
 ודאי לא נמצא לבעלי מלאכות • וזה נראה לי ברור :
ועב"פ מוכח שכנישתא • דכופרא (טבריא עתיקא) היתה
 בעיר טבריא תמם (בזמן ר' יוחנן) לא מקום אחר
 לגמרי וכונתו שטבריא נמשך עד המקום ההוא • כי לפי טנה
 זאת הכרח לומר שטבריא משך ונתרבה עד סירין כופרא אור
 וידיון ועד בולי (בתמיה) : וכתב' עוד הרב הזכר בתשובתו
 אלי וז"ל ומה שהקשה מהירושלמי ע"פ דברי
 השומקיס טולס לריך לומר דטעות סופר הוא בירושלמי וכו'
 עוד כתב מהירושלמי קאי אדר' גמליא ולא קיימי לן כותי' וכו' •
 גם דברים אה אינם סובלים פלפול שקל ודרי' להשיב עליהם :

שאלה ד' נדרשתי בענין השאלה ששאלך בא"י מיום ז'
 למרחשון • עד כמה נקרא א"י בענין הזה •
 אם גם כיבוש עולי תורים בכלל הזה • או דוקא א"י תמם •
 שהוא כיבוש עולי צבא :

תשובה